

IHANA KAMALA SÄÄ  
Esteetön seikkailutarina nuorille

Linda Alatalja ja Jenni Niemi  
Opinnäytetyö, kevät 2017  
Diakonia-ammattikorkeakoulu  
Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus  
Tulkki (AMK)

## TIIVISTELMÄ

Alatalja Linda & Niemi Jenni. IHANA KAMALA SÄÄ - Esteetön seikkailutarina nuorille. Kevät 2017, 48 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, tulkki (AMK).

Opinnäytetyönä tehtiin puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä käyttäville nuorille selkokielen tarina, joka selkokuvitettiin, tukiviitottiin ja puhuttiin selkokielellä. Tarinan genre on seikkailu ja sen nimeksi tuli IHANA KAMALA SÄÄ. Opinnäytetyömme tilaaja ja yhteistyökumppani oli Papunet.

Toiminnallisen ja kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena oli luoda esteetön tarina nuorille Papunetin sivuille, jotta mahdollisimman moni pystyisi nauttimaan siitä itsenäisesti, ilman tulkkausta ja käsittelemään tarinan avulla nuorille tärkeitä aiheita. Tavoitteena oli myös, että tarina olisi helposti luettavissa. Genreksi valittiin seikkailu, joka sijoittuu fantasiamaailmaan, koska kyseistä genreä ei ollut Papunetin sivuilla ja monet nuoret nauttivat seikkailutarinoista.

Opinnäytetyö koostui kahdesta eri osiosta, kirjallisesta ja toiminnallisesta. Kirjallisessa osiossa kerrottiin erilaisista puhetta tukevista ja korvaavista kommunikaatiomenetelmistä, puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käyttäjäryhmistä ja tarinan tekoprosessista. Toiminnallinen osio oli tarina, jonka kirjoitimme itse. Kirjoittamisen jälkeen muokkasimme tarinan käyttämällä eri puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä.

Tarina julkaistiin opinnäytetyön tilaajan ja yhteistyökumppanin Papunetin internet-sivuilla. Tarina lisättiin Papunetin pelisivuille viitotut tarinat osioon- sekä materiaaliosioon. Internet-linkki tarinaan on työn lopussa liitteenä.

Tarinan lukijat ottivat tarinan myönteisesti vastaan. He kertoivat, että tarinaa oli mukava seurata, ja he löysivät kiinnostavia asioita tarinasta. Esimerkiksi tarinaa oli miellyttävä kuunnella, kuvitukset olivat hienoja ja tukiviittomien katselu oli mielenkiintoista seurattavaa. Lukijat toivoivat lisää samankaltaisia tarinoita. Ohjaajilta saimme kehitysehdotuksia tarinaan.

Avainsanat: selkokieli, selkokuvitus, selkopuhe, tukiviittomat, puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio, tarinat

## ABSTRACT

Alatalja Linda & Niemi Jenni. LOVELY HORRIBLE WEATHER – Adventure story for adolescents. Spring 2017, 48 p., 2 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree programme in Sign language and interpreting, Degree: Interpreter

This thesis is an unrestricted story created for adolescents who use augmentative and alternative communication. The produced story was written and narrated in plain language, drawn with plain illustration and signed with support signs. The story's genre is adventure and it was named LOVELY HORRIBLE WEATHER. Papunet is the orderer and the collaborator of the thesis.

The objective of the thesis was to produce a story for adolescents on the Papunet platform so that it would allow many adolescents to enjoy the story by themselves and process about important topics which they may encounter. The genre of the story was chosen to be adventure story in a fantasy world because on the Papunet platform there were not any stories of this genre and many adolescents enjoy adventure stories.

The thesis consists of two different parts. The first one is the product and the second part is the written document of the thesis. In the thesis, there is information about different communication methods, user groups who use augmentative and alternative communication and the written process of making the product. The second part is the story made using different communication methods.

The story is published on the Papunet platform. The story was added in the signed stories section in the gaming page and in the material section. The link for the story is found at the end of the thesis.

The readers of the story were positive. They told the story was nice to follow and they found it interesting. For example the story was nice to listen, the illustration was pretty and it was interesting to follow the support signing. The readers hoped a follow up story. The story got also suggestions for improvement.

Keywords: plain language, plain illustration, spoken plain language, augmentative and alternative communication, stories

## SELKOKIELINEN TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tiivistelmä

Opinnäytetyö: IHANA KAMALA SÄÄ - Esteetön seikkailutarina nuorille

Tekijät: Linda Alatalja ja Jenni Niemi

Koulutus: Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, Tulkki (AMK)

Aika ja paikka: Kevät 2017, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sivumäärä: 48

Liitteet: Tarinan internet-osoite ja tarina

Teimme opinnäytetyönämme tarinan,

jossa käytetään eri kommunikaatiomenetelmiä.

Nämä kommunikaatiomenetelmät ovat selkokieli, selkokuvat, selkopuhe ja tukiviittomat.

Eri kommunikaatiomenetelmät helpottavat ymmärtämistä, joten tarinan voi lukea mahdollisimman moni.

Tarina on nuorten tarina.

Tarinan nimi on IHANA KAMALA SÄÄ.

Opinnäytetyön tilaaja on Papunet.

Opinnäytetyömme tavoitteita ovat, että monet nuoret voisivat nauttia tarinasta ja lukea tarinan itsenäisesti.

Käsitlemme tarinassa ystävyyttä, iloa, surua ja toivoa.

Uskomme, että nuoret kohtaavat näitä samoja asioita heidän elämässä.

Nuoret voivat lukiessaan samaistua tarinaan.

Valitsimme seikkailutarinan, koska monet nuoret pitävät seikkailutarinoista ja

Papunetissä ei ollut seikkailutarinaa.

Opinnäytetyöhön kuuluu teksti ja valmis tarina.

Tekstissä kerromme selkokielestä, selkokuvista, selkopuheesta ja tukiviittomista.

Tekstissä kerromme myös tarinan lukijoista ja tarinan tekemisestä.

Valmis tarina on seikkailutarina.

Tarinan voi lukea osoitteesta:

<http://papuri.papunet.net/lue/6741/35d26ac41fb4dcbcd4df449268fae375/>

Saimme palautetta tarinasta.

Lukijat pitivät tarinasta ja toivoivat samantapaisia tarinoita lisää.

Ohjaajat kertoivat asioita, kuinka tarinaa voisi kehittää.

Avainsanat: selkokieli, selkokuvitus, selkopuhe, tukiviittomat, puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio, tarinat

## SISÄLLYS

1 SELKEYTTÄ JA HELPPOUTTA NUORTEN TARINOIHIN .....	7
2 TYÖN TILAAJA.....	9
3 TARINASSA OLEVAT KOMMUNIKAATIOMENETELMÄT .....	10
3.1 Selkokieli .....	10
3.2 Selkokuviitus .....	11
3.3 Tukiviittomat .....	12
3.4 Selkopuhe.....	14
4 TARINAN LUKIJOITA .....	16
4.1 Kehitysvammaiset.....	16
4.2 CP-vammaiset .....	17
4.3 Autismikirjo .....	19
4.4 Henkilöt, joilla on kielellinen erityisvaikeus .....	20
5 TARINAN TYÖPROSESSI.....	22
5.1 Tarinan kirjoittaminen .....	22
5.2 Tarinan mukauttaminen selkokielelle.....	23
5.3 Kuvittaminen.....	25
5.4 Viittomavalinnat .....	27
5.5 Kuvaukset.....	29
5.6 Selkopuhe.....	30
5.7 Tarinan julkaisu.....	32
6 PALAUTETTA LUKIJOILTA.....	34
7 ARVIOINTI JA POHDINTA .....	35
LÄHTEET.....	37
LIITTEET .....	40
LIITE 1: Selkokielen tarina, johon on merkitty tukiviittotut sanat .....	40
LIITE 2: Internet-linkki tarinaan Papunetin sivuille .....	48

## 1 SELKEYTTÄ JA HELPPOUTTA NUORTEN TARINOIHIN

Opettajamme olivat harmitelleet muutaman kerran, että puhevammaisille tarkoitettua materiaalia ei ole tarpeeksi. Tämän takia valitsimme kehittämispainotteisen opinnäytetyön tekemisen. Teimme työnämme verkkokirjan, jonka tarinan kirjoitimme itse ja mukautimme sen selkokielelle ja kuvitimme selkokuvilla, puhuimme selkopuheella ja tukiviitoimme videolle käyttämällä eri puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Koimme materiaalin valmistamisen mielekkäänä, tarpeellisenä, hyödyllisenä ja opettavaisena. Halusimme käyttää luovuutta, toimia aktiivisesti, verkostoitua, oppia uutta materiaalin valmistuksesta, kehittyä ammattilaisiksi ja ennen kaikkea tietää kohderyhmän mielipiteen materiaalista.

Yhteistyökumppanimme ja työmme tilaaja oli Papunet, joka tarjoaa esteettömästi tietoa eri kommunikaatiokeinoista ja puhevammaisuudesta (Papunet i.a). Papunetin materiaalisivustolta löytyi opinnäytetyön aloittamisen aikaan vain viisi nuorille tarkoitettua selkokielitarinaa. Tarinoissa käsiteltiin rakastumista, ystävyyttä, kiusaamista ja mustasukkaisuutta. Kaikki tarinat olivat piirrettyjä, ja lukijat pystyivät myös kuuntelemaan tarinat.

Halusimme tuoda Papunetin selkokielisten nuorten tarinoiden kirjastoon fantasiamaailmaan sijoittuvan seikkailutarinan, joka samalla käsittelee nuorille tärkeitä aiheita, joihin he voivat samaistua ja käsitellä elämässään tapahtuvia asioita. Halusimme tuoda jotain uutta tarjottavaa kohderyhmälle ja halusimme laajentaa lukijakuntaa lisäämällä selkokielen ohelle selkokuvat, viitotun materiaalin ja äänen lukemisen.

Mietimme ensin valmiin teoksen kääntämistä selkokielelle ja tukiviittomille ja sen kuvittamista selkokuvituksella. Tämä ajatus jäi kuitenkin nopeasti takalalle, koska aikataulu ja tekijänoikeuksien hankinta olisi voinut tuottaa vaikeuksia. Niinpä päätimme luoda oman tarinan, jonka kulusta ja kerronnasta päätämme itse.

Tässä opinnäytetyössä käsittelemme alussa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, joita käytimme tarinassa. Tarinassa käytetyt tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät ovat selkokieli, selkokuvat, tukiviittomat ja selkopuhe. Seuraavaksi käsittelemme käyttäjäryhmiä, jotka hyötyvät tarinassa olevista erilaisista tukevista ja korvaavista kommunikaatiomenetelmistä. Kommunikaatiomenetelmien ja käyttäjien esittelyn jälkeen kerromme tarinan työprosessin eri vaiheista ja lopussa arvioimme ja pohdimme opinnäytetyön onnistumista.



## 2 TYÖN TILAAJA

Työmme tilaaja ja yhteistyökumppani on Papunet. Ohjaajamme oli Maija Ylätu-pa, joka toimii papunetissä verkkotoimittajana. Opinnäytetyömme tarinan kehit-tämistä ja mukauttamista selkokielelle ohjasi myös Raisa Rintamäki, joka työ-sentelee verkkotoimittajana ja tuottaa Papunetille selkokielistä materiaalia ja muun muassa vastaa verkkokirjoista.

Papunet on verkkosivu, josta voi hakea tietoa puhevammaisuudesta ja kommu-nikoinnista. Sivustolla tarjotaan myös runsaasti erilaisia materiaaleja kohderyh-mille ja aiheeseen liittyviä uutisia ja erilaisia linkkejä, kuten muun muassa nuoril-le kehitysvammaisille suunnattu verkostoitumispalvelu Kaveripiiri. (Papunet 2015.) Papunetissä voit valita kieliksi suomen, ruotsin tai englannin. Näiden li-säksi Papunetin etusivulla on linkit Selkosivuille, jotka on tarkoitettu selkokieltä tarvitseville ja Kuvasivuille, jotka on tarkoitettu kuvia ymmärtääkseen tarvitsevil-le. Papunet löytyy myös Facebookista, Twitteristä ja Youtubesta. (Papunet i.a.)

Olemme saaneet Maija Ylätuvalta ja Raisa Rintamäeltä hyvää ohjausta opin-näytetyöhömme. Jokainen esittämämme kysymys, tarinan suomenkielinen ver-sio, siitä tehty selkokielinen käännös, kuvitus ja tukiviittomien ja selkopuheen kuvauksista lähetetyt otokset on otettu hyvin vastaan ja olemme saaneet vasti-neeksi ehdotuksia ja rakentavaa kritiikkiä tarinamme kehittämiseen.

### 3 TARINASSA OLEVAT KOMMUNIKAATIOMENETELMÄT

Puheen ymmärtämistä ja tuottamista voidaan helpottaa eri menetelmien avulla, kuten ilmeillä, eleillä, tukiviittomilla, viitotulla puheella, esineillä, kuvilla, bliss-kielillä ja erilaisilla elektronisilla laitteilla (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry i.a). Puhetta tukevasta ja korvaavasta kommunikaatiosta käytetään lyhennettä AAC, joka tulee englannin kielen sanoista augmentative and alternative communication (Huuhtanen 2011a, 8). Tässä luvussa kerromme tarinassa käytetyistä puhetta tukevista ja korvaavista menetelmistä.

#### 3.1 Selkokieli

Selkokieli on yksinkertaisempaa ja ymmärrettävämpää kuin yleiskieli. Siinä käytetään tuttuja sanoja ja lyhyitä lauseita, jotta tekstin ymmärtäminen helpottuisi. Selkokielen kirjoittajan on aina huomioitava kohderyhmänsä kielellinen taso. (Mäkinen 1995, 36.) Selkokielestä on laadittu tarkat kirjoitussäännöt. Selkokielen kirjoittajan täytyy noudattaa yleisiä kirjoitusohjeita ja miettiä kenelle tai millaiselle kohderyhmälle hän kirjoittaa ja millainen tarkoitus tekstillä on. Tekstin täytyy edetä loogisesti, ja sen täytyy avautua lukijalle helposti. Selkokielessä käytetään myös helppoja ilmaisuja. (Virtanen 2012, 108–109.) Kaunokirjallista tekstiä kirjoitettaessa tulee huomioida, että henkilöiden lukumäärä ei ole liian suuri, ajan ja paikkojen muutokset täytyy kirjoittaa selkeästi ja kirjoittajan pitäisi tuottaa elävää ja rikasta tekstiä (Virtanen 2012, 152).

Selkokieltä tarvitaan, jotta kaikki pystyisivät osallistumaan tasavertaisesti yhteiskunnallisiin asioihin, ilmaisemaan omia ajatuksia, lukemaan ja saamaan tietoa. Selkokieltä kutsutaan myös saavutettavaksi kieleksi, ja se auttaa ihmisiä pärjäämään itsenäisesti ja vaikuttamaan asioihin. Selkokieli on tarkoitettu ihmisille, joilla on ongelmia ymmärtää tai lukea yleiskieltä. (Selkokeskus 2015a.)

Selkokieltä voidaan käyttää erilaisissa teksteissä, kuten painettuna kirjoissa tai verkossa, videoissa, kuvasarjoissa tai kuunneltavissa olevissa teksteissä. Sel-

kokieltä voidaan käyttää myös jutellessa arkikeskustelussa, selkopuheella tehdyissä haastatteluissa, opetus- tai asiakaspalvelutilanteissa. Selkokielen käytön tavoitteena on, että ihmiset ymmärtäisivät mahdollisimman hyvin toisiaan. (Selkokeskus 2015.) Julkaisut, joissa käytetään selkokielen rinnalla toista AAC-menetelmää, ovat tarpeellisia. Esimerkiksi Suomessa on julkaistu kaksi kirjaa, joissa on sekä selkoteksti että bliss-kieli (Virtanen 2012, 183).

### 3.2 Selkokuvitus

Kuva on käsite, jolla voi olla monia eri merkityksiä. Se voi tarkoittaa tekstin synnyttämiä mielikuvia, tai se voi tarkoittaa kaikkea sitä, mitä voit havaita silmin. Toisin kuin teksti, joka luetaan periaatteessa aina alusta loppuun, kuvalla ei ole samalla tavalla alkua tai loppua. (Brusila 2003, 9.)

Selkokeskus antaa ohjeita selkokuvitukseen, mutta vähäisen tutkimuksen takia nämä ohjeet ovat perustuvat suurelta osin havaintoihin, joita on saatu selkosovellusten testaamisessa ja tekemisessä (Virtanen 2015, 41). Tutkimuksissa on todettu kuvan ja sanan olevan yhdessä tehokas pari viestinnässä kuin kuva tai sana yksin (Laukka 2002, 48). Selkokuvat auttavat ihmisiä, joilla on vaikeuksia lukemisessa, ymmärtämisessä tai puhumisessa. Kuvan vieressä on yleensä kuvaa vastaava sana tai teksti, koska teksti ja kuva yhdessä auttavat lukijaa ymmärtämisessä enemmän kuin pelkkä teksti tai kuva. (Laukka 2002, 48.)

Kuvalla on aina vähintään kaksi erilaista funktionaalista kategoriaa. Nämä kategoriat ovat huomioarvo, tietoarvo ja esteettinen tai elämyksellinen arvo. Huomioarvo tarkoittaa sitä, mihin henkilö kiinnittää huomionsa kuvassa. Mikä niin sanotusti saa hänet koukkuun kuvassa ja mikä herättää hänessä kiinnostuksen. Tietoarvo tarkoittaa kuvan antamaa informaatiota ja lopuksi esteettinen- tai elämyksellinen arvo viittaa siihen kuvan sisältöön tai muotoon, joka miellyttää kuvan katsojaa. Samassa kuvassa voi myös olla havaittavana kaikki nämä kategoriat. Selkokuva toimii samalla tavalla. Kuvittaja voi miettiä mikä selkokuvassa saa katsojan kiinnostuksen nousemaan, mitä kuva kertoo ja mikä siinä miellyttää katsojaa? (Brusila 2003, 12.)

Sanotaan, että yksi kuvat kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jokaisessa kuvassa on enemmän informaatiota, kuin vain yksi sana. Selkokuvissa pyritään tekemään kuvat mahdollisimman selkeiksi, kuitenkin kadottamatta niiden esteettisyyttä ja informatiivisuutta. Olemme huomanneet, että selkokuvan antama tieto on selkeämpää havaita ja ymmärtää kuin joissain muissa kuvissa, joissa voi silmin havaittavan tiedon lisäksi olla paljon abstrakteja vihjeitä.

Beck (1987) toteaa, että selkokuvituksen tehtäviä on antaa kuvan katsojalle miellyttävä esteettinen kokemus ja luoda lukijalle tunnelma ja näin ollen myös konkretisoida selkotekstiä. Kuva antaa lukijalle taukoja lukemiseen ja auttaa myös muistamaan tekstiä, kun lukija voi aina palata kuvaan, joka aktivoi muistojen ja henkilön lukemasta tekstistä. Kuva antaa myös suuren määrän lisäinformaatiota tekstistä esimerkiksi, minkä näköinen joku henkilö tai paikka on. (Sainio 1994, 112.)

Selkokuvitukseen on myös olemassa omat vaatimuksensa, jotta niiden katsojan olisi helppoa sisäistää kuvat. Esimerkiksi kuvien on oltava yhtenäisiä tekstin kanssa. Kuvissa kannattaa välttää erikoisia kuvakulmia ja kuvissa tulisi säilyttää kuvan tunneviesti. (Virtanen 2015, 41.) Tärkeää on myös että kuva on tekstin kanssa samalla sivulla, jotta ne on helppo yhdistää tekstiin. Kuvien on oltava selkeitä ja silti niiden rikkaus ja miellyttävyys on säilytettävä, mutta abstraktit kuvat ja symboliset asiat on jätettävä pois. Symboliikka voi tarkoittaa niin montaa asiaa ja selkokuvissa esiintyvä asia näyttää aina sellaiselta mikä se on. Myös kuvissa esiintyvien asioiden mittasuhteiden pitää olla oikeassa koossa ja kuvakulmien selkeitä. (Sainio 1994, 114.) Kuvan tekijän on aina otettava huomioon kuvasta ja tekstistä muodostuva kokonaisuus. Kuva on usein tekstille alisteinen, mutta samassa määrin kuva on tekstiä täsmällisempi selittäjä. (Niemi 2003, 54.)

### 3.3 Tukiviittomat

Tukiviittomat lainataan suoraan viittomakielestä. Tukiviittomia käytetään puheen tukena ja sanajärjestys on sama kuin puhutussa suomen kielessä. Näin henkilön, joka tarvitsee viittomia, on helpompi ymmärtää puhuttua kieltä. Asioiden ymmärtäminen näkemällä ja kuulemalla voi olla helpompaa kuin pelkästään kuulemalla. Tukiviittomat auttavat myös keskittymään kuuntelemiseen ja antavat mahdollisuuden ilmaista itseään niille henkilöille, joilla kielen kehitys on viivästynyt tai toimivaa kommunikointikeinoa ei ole. Tukiviittomien avulla pystyy rikastuttamaan omaa viestiään, jos esimerkiksi sanojen löytäminen on vaikeaa tai puhe on epäselvää. (Viittomat kommunikoinnissa 2017, 3; 7–8.)

Tukiviittomia käytettäessä puhutaan normaalisti ja viitotaan vain ne sanat, jotka ovat puhujan mielestä viestin keskeisimmät asiat (Viittomat kommunikoinnissa, 3). On epäilty, että kuulevien lasten viittomien käyttäminen vähentäisi puheen kehitystä ja viittomat korvaisivat puhumisen. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet nämä epäillyt vääriksi ja päinvastoin niissä on todettu, että viittomat lisäävät puheytyksiä ja kielen kehitystä. Dysfaattisten lasten ja eri-ikäisten kehitysvammaisten viittomien käyttäminen kommunikoinnissa on havaittu hyvin hyödylliseksi. (Huuhtanen 2011b, 28.)

Vaikeat motoriset häiriöt käsissä vaikeuttavat viittomista. Esimerkiksi sormien jäykkyys ja sormien eriyttäminen voivat tuoda haasteita viittomiseen, myös käsien liikkeissä, nopeudessa ja suunnan hallinnassa voi olla ongelmia. Viittominen on vaikeaa ihmiselle, jolla on käsien pakkoliikkeitä aiheuttava CP-vamma. (Huuhtanen 2011b, 29.) Tukiviittomat sopivat henkilöille, jotka pystyvät havaitsemaan ja tuottamaan niitä itse (Papunet 2016). Tukiviittomia voi kuitenkin käyttää myös sellaisten henkilöiden kanssa, joilla on motorisia vaikeuksia tuottaa viittomia. He voivat viittoa omalla tyylillään, mutta keskustelukumppanin, jolla ei ole motorisia vaikeuksia pitää kuitenkin viittoa viittoma oikein ja toimia mallina. Oikean mallin antaminen on tärkeää, sillä myöhemmin viittomien tuotto saattaa kehittyä ja puhevammaisella on mahdollisuus oppia viittoma oikein. (Huuhtanen 2011b, 30.)

### 3.4 Selkopuhe

Selkopuheen tarkoitus on auttaa ihmisiä, joilla on vaikeuksia puheen ymmärryksessä (Leskelä 2015, 19). Luettaessa selkokirjoitusta ääneen on muistettava käyttää luonnollista puheen sävelkulkua ja painottaa lauseen pääasiaa. Selkopuheessa rauhallinen puherytmi ja hyvin tauotettu puhe helpottaa kuulijaa ymmärtämään kuulemaansa. (Selkokeskus 2016.)

Selkopuheen tärkeimpiä ohjeita on puhua yhdestä asiasta kerrallaan. Lauseet on hyvä pilkkoa pienempiin osiin ja kertoa ne omina kokonaisuutena. On siis hyvä puhua lyhyesti ja järjestelmällisesti, sillä lyhyt viesti on usein helpointa ymmärtää. Puhuttaessa selkokieltä on hyvä muistaa käyttää kohderyhmän ikätasolle sopivaa kieltä. On tärkeää muistaa kenelle ollaan puhumassa. Aikuiselle on hyvä puhua aikuisten sanoille ja lapsille lasten sanoilla. Puhuttaessa ajasta tai syy- seuraamussuhteista, on varmistettava, että keskustelutoveri ymmärtää mistä puhutaan. Selkokielen käyttäjän voi olla vaikea hahmottaa esineiden ja paikkojen sijaintia ja niiden suhdetta toisiinsa, joten puhujan pitää olla tarkkana, että viesti on ymmärrettävää. (Kartio 2009, 12–16.)

Selkopuheessa kannattaa painottaa ydinsanoja, mutta jokaista sanaa ei ole hyvä painottaa erikseen, sillä se tekee kokonaisuudesta häiritsevän ja puheesta tulee luonnottoman kuuloista. Kokonaisuuksien välissä on hyvä pitää taukoja. Näistä kokonaisuuksista puhutaan nimellä lausuma. Lausuma on yhtäjaksoinen kokonaisuus, joka muistuttaa kirjoitetun tekstin virkettä. Lausuman rajakohtat osoitetaan puhujan lausepainoilla, intonaatiolla ja muilla äänensävyn ja rytmin keinoilla. Jos jokaista sanaa lausumassa painotetaan, on selkokieltä tarvitsevan vaikea hahmottaa missä lausumien rajat menevät. (Kartio 2009, 22–23.) Jotta kuulija ymmärtäisi kuulemaansa helposti, on tärkeää, että hän pystyy erottamaan painotetut sanat muusta puheympäristöstä (Leskelä 2015, 22).

Ääneen lukemisen olennaisimmat lähtökohdat ovat puheen prosodia ja lukemisen tapa (Leskelä 2015, 19). Prosodiolla tarkoitetaan yhden puhejakson aikana vaihtelevia ilmiöitä kuten puheen sävelkorkeus, äänen voimakkuus, puheen nopeus, artikulaation selkeys ja äänenlaatu. Prosodian olennaisimmat käsitteet

ovat puheen intonaatio, painotus ja rytmi. (Kotimaisten kielten keskus i.a.) Lukemisen tavalla tarkoitetaan sitä, miten lukija esiintyy, minkälaista lukutekniikkaa hän käyttää, miten hän nostaa tai himmentää eri kohtia lukiessaan ja rakentaa lukemastaan yhtenäisen ja elävän kokonaisuuden (Leskinen 2015, 19–20).

Myös ilmeiden ja eleiden käyttö saattaa auttaa selkokieltä tarvitsevaa hahmottamaan puhujan viestiä. Luonnollisesti puheeseen tulevia eleitä ja ilmeitä voi tarpeen mukaan liioitella kunhan osaa huomioida, että joitakin liialliset eleet ja ilmeet voivat ärsyttää. Jos selkokieltä tarvitsevan keskittyminen siirtyy itse asiasta ilmeisiin ja eleisiin, on syytä lieventää eleiden ja ilmeiden käyttöä. (Kartio 2009, 23–24.)

Seppä (2007) toteaa, että selkopuhetta käytetään myös selkokielisissä radiouutisissa. Selkopuhe ei silloin saa kuulostaa innottomalta, mutta sen pitää olla tasaista ja lukemisen pohjana on oltava teksti, mikä on tutuista sanoista muodostettua selkokieltä. Näin kuulijat kokevat hitaan puheen mielekkäänä. (Virtanen 2012, 165.)

## 4 TARINAN LUKIJOITA

Halusimme tehdä esteettömän tarinan eri puhetta tukevilla ja korvaavilla menetelmillä, jotta mahdollisimman moni puhevammainen nuori saisi tilaisuuden lukea ja ymmärtää tarinan. Puhevammaisella ihmisellä tarkoitetaan ihmistä, joka kuulee, mutta hänen on vaikea ymmärtää ja tuottaa puhetta sekä hänen on mahdotonta pärjätä puheella arkielämän kommunikaatiotilanteissa. Yleensä puhevammaisella ihmisellä on myös ongelmia lukemisessa ja kirjoittamisessa. Suomessa elää noin 30 000 ihmistä, jotka tarvitsevat puhetta korvaavia apuvälineitä. Esimerkiksi noin 500 000 suomalaista hyötyy selkokielestä. (Papunet 2017.)

Puhe- ja kommunikaatiovaikeudet saattavat johtua ihmisen puhe- ja ääntöelimestön epänormaalista toiminnasta, kielen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeudesta tai aivojen kehityksellisestä häiriöstä. Kommunikaatiovaikeudet voivat olla synnynnäisiä tai ne voivat tulla äkillisesti tai vähitellen ihmiselle. Synnynnäiset kommunikaatiovaikeudet voivat liittyä esimerkiksi CP-oireyhtymään, kehitysvammaisuuteen, autismikirjon häiriöihin tai kehityksellisiin kielihäiriöihin. Äkilliset ja vähitellen tulevat kommunikointivaikeudet voivat liittyä vammaan tai etenevään neurologiseen sairauteen, kuten aivovammaan, aivoverenkierron häiriöön, MS- tai ALS-tautiin tai dementoivaan sairauteen. (Papunet 2017.) Selkokielestä, selkokuvista, tukiviittomista ja selkopuheesta hyötyvät monet eri käyttäjäryhmät. Tässä luvussa esittelemme muutamaa eri kohderyhmää, jotka saattavat hyötyä tarinassa olevista kommunikaatiomenetelmistä.

### 4.1 Kehitysvammaiset

Kehitysvammalla tarkoitetaan vammaa ymmärtämisen- ja käsityskyvyn alueella. Kehitysvammaisuus ei ole sairaus vaan vamma tai vaurio, joka voi johtua joko syntymää edeltävistä syistä tai vaurioista, jotka ovat sattuneet synnytyksen yhteydessä. (Kehitysvammaisten Tukiliitto i.a.) Kehitysvamma ei ole yhteiskäsitys, vaan se kattaa alleen monta erilaista diagnoosia. Se ei ole myöskään puhe-



eikä kielihäiriödiagnoosi, eikä kehitysvammaisuuteen välttämättä liity lainkaan kielen tai kommunikoinnin ongelmia, jotka edellyttäisivät kuntoutusta (Launonen 2009, 144). Launosen (1991) mukaan kehitysvammaiset ovat kuitenkin yksi iso ryhmä puheterapeuttisen kuntoutuksen piirissä (Launonen 2009, 144).

Ihmisiä, joilla on kehitysvamma, on Suomessa noin 40 000 (Vernerinet i.a). Suomessa voimassa olevan kehitysvammalain mukaan kehitysvammaisella tarkoitetaan henkilöä, ”jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja (1 §)” (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1997).

Maailman terveysjärjestö WHO luokittelee kehitysvammaisuuden älykkyystesteillä saatavan älykkyysosamäärän (ÄO) mukaan neljään ryhmään, jotka ovat lievä, keskiasteinen, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus (Launonen 2009, 144).

Moneen kehitysvammaisuuden diagnoosiin liittyy tyypillisiä puheen ja kielen häiriöitä. Nämä häiriöt ovat kyseisellä joukolla keskimääräistä yleisempiä, vaikka näitä puheen ja/tai kielen häiriöitä ei välttämättä esiinnykään kaikilla tiettyjen oireyhtymien diagnoosin saaneilla. Tällaisia erityispiirteitä ovat esimerkiksi Downin oireyhtymälle tyypillinen puheen kehityksen erityisvaikeus, Williamsin oireyhtymälle tyypillinen nimeämisvaikeus ja fragile X -oireyhtymälle tyypilliset puheen sujuvuuden muutokset. (Launonen 2009, 150.)

#### 4.2 CP-vammaiset

CP-vamma tulee englannin kielen sanoista cerebral palsy. Se aiheuttaa asennon ylläpitämisen vaikeutta ja vaikeutta hallita tahdonalaisia liikkeitä. CP-vamma on aivovaurio, joka on tullut sikiöaikana tai alle kahden vuoden iässä ja se luokitellaan lihasjännityksen, lihastoiminnan laadun, oireiden sijainnin ja vaikeusasteen perusteella eri luokkiin. (Autti-Rämö 2006.)

Spastisessa hemiplegiassa ylä- tai alaraajoissa on lihasjäykkyyttä ja henkilöllä on usein myös epilepsia sairaus. Yleensä spastinen hemiplegia johtuu sikiöaikana saadusta aivoverenvuodosta tai aivovauriosta. Spastisessa diplegiassa ihmisen alaraajat ovat jäykistyneet. Lisäksi vaikeuksia saattaa olla käden ja silmän yhteistoiminnassa sekä hahmottamisessa. Spastinen diplegia johtuu yleensä keskosaikana tapahtuneesta aivojen hapenpuutteesta tai aivoverenvuodosta. (Autti-Rämö 2006.)

Spastisessa tetraplegiassa lihasjäykkyyttä esiintyy koko kehossa, myös suun alueella. Kyseiseen vammaan liittyy yleensä myös kommunikaatio-, oppimis- ja syömisvaikeuksia liikuntavamman lisäksi tetraplegia-lapsilla. Yleensä spastinen tetraplegia johtuu synnytykseen liittyvästä hapenpuutteesta tai aivovauriosta, joka on saatu keskosena tai lapsena. (Autti-Rämö 2006.)

Atetoosi tilassa ihmisellä esiintyy koko ajan tahattomia liikkeitä. Yleensä tahattomat liikkeet vain pahentuvat kun yritetään tehdä tahdonalaisia liikkeitä. Ate-toosin aiheuttamia liikkeitä on eniten kasvoissa ja käsissä, mutta niitä esiintyy myös muualla kehossa. Nykyään atetoosia havaitaan spastisissa CP-oireyhtymissä lisäoireena. (Autti-Rämö 2006.)

Dystonia tetraplegika -muodossa lihasjännitykset vaihtelevat matalasta korkeaan. Lihasjännitykset saattavat tuntua kivuliailta ja yleensä kehon asennon ja liikkeiden hallinnan vaikeuksien lisäksi on myös nielemisen, puheentuoton ja hengityksen vaikeuksia. Dystonia tetraplegikan syynä on yleensä vaikea hapenpuute vastasyntyneellä. (Autti-Rämö 2006.)

CP-vammaisella lapsella voi olla monia syitä, jotka ovat aiheuttaneet vaikeuksia puheen oppimisessa ja kielen omaksumisessa (Launonen & Korpijaakko-Huuhka 2009, 99). Lapsen ollessa nuori hän oppii kokemusten kautta ympäristöstään ja kielestä. CP-vammaisella lapsella voivat kokemukset jäädä niukoiksi motorististen vaikeuksien takia. Tämä voi aiheuttaa kielenkehityksen viivästy- mistä. Aivojen vaurio, joka on aiheuttanut CP-vamman, voi aiheuttaa myös kie- lllistä erityisvaikeutta, joka hankaloittaa kielen omaksumista. CP-vammaisella

voi ilmetä myös dysatria, joka on motoriikkaan perustuva puhehäiriö. Dysatria ilmenee puheen epäselvyytenä. (Tolvanen 2009, 99.)

Myös CP-vammassa yleiset pakkoliikkeet tai voimakkaana säilyneet varhaisrefleksit saattavat antaa lapselle vääristynyttä informaatiota (Tolvanen 2009, 100). Tolvasen (1985) mukaan liikuntavammainen lapsi joutuukin oppimaan paljon auditiivisen tiedon varassa. Käsitteiden sisäistäminen jää tapahtumatta ja lapselle yleinen tutkiva ja kokeileva leikki jää vähäiseksi (Tolvanen 2009, 100).

### 4.3 Autismikirjo

Aikaisemmin on puhuttu autistisista henkilöistä, mutta uuden autismediagnostiikan mallin mukaan kaikki autismiin liittyvät diagnoosit liitetään yhteen kattavaan diagnoosiin eli autismikirjon häiriöön (Leminen 2016). Autismikirjon häiriö tarkoittaa neurobiologista kehityshäiriötä, joka aiheuttaa hankaluuksia vuorovaikutustilanteissa ja aistien toiminnassa. Esimerkiksi valo, kosketus, äänet, hajut ja maut aiheuttavat ali- tai yliherkkyyksireaktioita. Ihminen, jolla on autismikirjon häiriö, tavallaan elää omassa maailmassaan. (Autismi- ja Aspergerliitto ry i.a.) He eroavat kyvyiltään hyvin paljon toisistaan ikään katsomatta, joten kuntoutussuunnitelmat tehdään aina yksilöllisesti (von Tetzchner & Martinsen 2010, 100).

Häiriöön kuuluu myös vahvuuksia. Ihminen pystyy erottelemaan hyvin yksityiskohtia, hänellä on hyvä oikeudentaju ja hänellä on mahdollisesti jokin erityislahjakuus. Häiriöt vaikuttavat eri tavalla ihmisten elämään, joten toiminnan rajoituksetkin poikkeavat hyvin paljon toisistaan. Osa autismikirjon henkilöistä tarvitsee jatkuvasti apua arjessa, toiset taas pärjäävät hyvin itsenäisesti. (Autismi- ja Aspergerliitto ry i.a.)

Kommunikaation ja kielen vaikeudet aiheuttavat epätavallisia reaktioita muihin ihmisiin. Esimerkiksi vauvat eivät välttämättä siedä läheisyyttä tai kosketusta ja he eivät välttämättä reagoi, kun heitä leikitetään tai hoidetaan. Katsekontaktia on vaikea saada. Heidän vanhemmistaan tuntuu, että lapsen on vaikea saada

kontaktia. Jos rutiinit tai ympäristö muuttuvat, monet reagoivat siihen suuttumalla tai ahdistumalla. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 98.)

Autistien kielelliset kyvyt ovat vaihtelevia. Osa autisteista ei puhu, ei ymmärrä puhetta, eikä käytä mitään merkkejä kommunikoidakseen. Osa taas voi oppia puhumaan lausetasolla, kertomaan mielipiteitään, ajatuksiaan ja tarpeitaan. Yleensä ennen puhumaan oppimista he toistavat kaikuna muiden kertomia sanoja tai lauseita. Tätä kutsutaan kaikupuheeksi. He myös ymmärtävät hyvin, kun heille puhutaan ja heidän sanavarastonsa laajenee vähitellen. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 96.)

Autisteille liitetään yleensä kuntoutussuunnitelmaan puhetta korvaavan kommunikoinnin käyttösuositus ja ajan myötä siitä muokkaantuu heille puhetta tukeva kieli. Viime vuosien aikana viittomia on alettu käyttämään heidän kanssaan hyvin varhaisessa vaiheessa ja viittomien käytöstä on saatu hyviä tuloksia. Lähes kaikki ovat oppineet ainakin muutamia viittomia lyhyellä aikavälillä. Jotkut poikkeusyksilöt saattavat osata jopa useita satoja viittomia vuosien harjoittelun jälkeen. Osa taas voi oppia vuoden aikana viidestä kymmeneen viittomaa. Eli viittomista saatu hyöty on vaihtelevaa, mutta kaikki opitut tavat, jotka helpottavat kommunikointia auttavat arjessa, edistävät sosiaalisten taitojen oppimista ja voivat parantaa hyvinvointia. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 99–100.)

Vaikka viittomat ovatkin tulleet käyttöön, on autististen henkilöiden yleisin puhetta tukeva ja korvaava kommunikointitapa kuvakommunikointi. Kuvina voi esimerkiksi olla valokuvia, itse piirrettyjä kuvia, lehdistä otettuja kuvia, piktogrammeja ja niin edelleen. Kuvat ovat hyvä kommunikointimuoto niiden pysyvyyden takia. Kuvat eivät katoa kuten puhe ja viittomat, vaan niitä voi tarkastella niin pitkään kuin on tarve. (Manninen 2011, 109.)

#### 4.4 Henkilöt, joilla on kielellinen erityisvaikeus

Kielellinen erityisvaikeus (aiemmin dysfasia) tarkoittaa kielen kehityksen viivästy mistä tai sen etenemistä poikkeavasti muuhun kehitykseen nähden. Kielelli-

sessä erityisvaikeudessa usein sanojen ja kieliopin oppiminen on hidasta, sanojen yhdistäminen lauseiksi viivästyy, ensisanat tulevat myöhään tai jo opitut sanat jäävät pois käytöstä. Joskus ensisanat tulevat niin myöhään, että lapsi on vuosia lähes puhumaton. Kielelliselle erityisvaikeudelle on myös hyvin tyypillistä, että puhe on epäselvää, joka puolestaan vaikeuttaa kommunikaatiota. (Aivoliitto i.a.)

Suomessa noin 7 %:lla lapsista esiintyy jonkintasoista kielellistä erityisvaikeutta ja sitä havaitaan enemmän pojilla kuin tytöillä. Kielellistä erityisvaikeutta on joskus vaikea havaita, koska lapsi saa tutuista tilanteista ja ympäristöstä vinkkejä toimintaansa. Vasta uusissa ja vieraissa tilanteissa huomataankin, että lapsi ei ymmärrä ohjeita. (Aivoliitto i.a.) Kielelliseen erityisvaikeuteen liittyy puheen tuottamisen lisäksi myös puheen ymmärtämiseen liittyviä vaikeuksia ja lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia (Tolvanen 2009, 101).

## 5 TARINAN TYÖPROSESSI

Aloimme pohtimaan syksyllä 2015 opinnäytetyömme aihetta. Hyvin pian löysimme aiheen, joka kiinnosti molempia. Päätimme tehdä materiaalia nuorille, joilla on erilaisia kielihäiriöitä. Aloitimme tarinan työstämisen perehtymällä tietokirjallisuuteen aiheesta, jonka jälkeen pystyimme aloittamaan työprosessin.

Aluksi ajattelimme valita jonkun valmiin tarinan, esimerkiksi Lumikki ja seitsemän kääpiötä, jonka sitten mukauttaisimme selkokielelle. Lopulta päädyimme siihen, että kirjoittaisimme tarinan itse. Näin meidän ei tarvitsisi miettiä tekijänoikeuksia ja pystyisimme suoraan aloittamaan tarinan kirjoittamisen ja sen mukauttamisen selkokielelle.

### 5.1 Tarinan kirjoittaminen

Päätöksemme tehdä nuorille tarina, oli heti alkuunsa mielestämme hyvä idea. Keksimme monenlaisia aiheita ja teemoja, joita voisimme sisällyttää tarinaan ja juoni pohjautuikin paljolti näihin ideoihin. Puhuessamme nuortenkirjallisuudesta, pitää kuitenkin muistaa, että kirjojen lukemiselle ei ole ikärajaa. Kirjoitimme tarinan nuorille, mutta uskomme, että tarina voi auttaa ja innoittaa lukijoita kaikista ikäryhmistä. Tarinassamme esiintyvät päähenkilöt Uwu ja Ano kohtaavat tarinassa paljon erilaisia haasteita ja kysymyksiä. Valitsimme tarinaan muun muassa sellaisia aiheita kuten rakkaus, päätöksien tekeminen, rakkaasta ihmisestä eroaminen ja velvollisuus. Näitä aiheita kohtaamme kaikki elämässämme, vaikkakin hieman eri tavoin.

Tarina itsessään oli helppo keksiä ja kirjoittaa. Kirjoitimme ensin pääkohtia ylös ranskalaisilla viivoilla ja mietimme mitä kaikkea sisällyttäisimme tarinaan ja mitä karsittaisiin pois. Samalla aloimme jo luonnostelemaan juonta aikajanelle, johon merkitsimme tarinan käännekohtat ja merkintöjä tapahtumista ja tarinan miljööstä ja hahmoista. Valitsimme päähenkilöksi Uwun ja myöhemmin tarinaan tuli myös Ano. Kaksikon ulkonäkö päätettiin vasta myöhemmin ja aluksi kirjai-

timme heidät hyvin kasvottomiksi ja piirteettömiksi. Alun perin Uwun ja Anon nimet olivat vain työnimiä ja meidän oli aikomus keksiä oikeat nimet myöhemmin tarinan valmistuessa. Uwu ja Ano jäivät kuitenkin lopulta sankareidemme nimiksi, koska nämä nimet oli helppo lukea ja pitkään työskennellessämme tarinamme parissa, ehdimme tottua heidän nimiinsä.

Lukija voi huomata tarinamme juonen kulkevan sankarimyytin tietä. Sankarimyyttiin kuuluu ero tai lähtö, erilaisten koetusten ja voittojen vaiheita sekä paluu ja yhteisöön liittyminen. (Bengtsson 2001, 335.) Uwun matka tarinassa noudattaakin suurimmalta osalta sankarimyytin juonikaaviota. Uwu lähtee huonoista oloista hänen kotikylänsä ollessa auringon armoilla ja hän löytää kartan säälaitteen luo vahingossa. Uwu kohtaa matkallaan hankaluuksia ja tapaa samalla Anon, joka auttaa häntä saavuttamaan päämääränsä. Ihana kamala sää - tarinassa ei ole tavanomaista hyvän ja pahan kamppailua, mutta Uwun osuus seikkailussa on merkittävä hänen jäädessään jäävuorelle pitämään huolta sääkoneesta ja maailmaan palaa rauha sään palauduttua takaisin omaan vaihtelevaan muotoonsa.

Kirjoittaessamme tarinaa olimme hieman eri mieltä, miten tarinan kuuluisi loppua ja päädyimme lopulta kompromissiin, jossa tarinamme loppu jäi avoimeksi. Tarinassa ei kerrotaisi Anon kohtalosta, eikä hänen paluuseensa viitattaisi mitenkään. Ohjaajamme Maija Ylätupa ja Raisa Rintamäki kuitenkin toivoi tarinaan toiveikkaamman lopun ja tarinan lopullisessa versiossa Uwu uskoo Anon palaavan vuorelle jää sulaessa ja viedessä mukanaan jäätaudin uhkan. Loppu on edelleen osin avoin ja tämä antaakin mahdollisuuden mahdolliselle jatkajalle kirjoittaa jatko-osa Uwulle ja Anolle.

## 5.2 Tarinan mukauttaminen selkokielelle

Saatuamme tarinan valmiiksi yleiskielellä seuraava vaihe oli mukauttaa se selkokielelle. Mukauttaminen tarkoittaa yleiskielellä kirjoitetun tekstin muokkaamista selkokielelle niin, että tekstin sisältö, sanasto ja rakenne muuttuvat helpommin ymmärrettäväksi (Selkokeskus 2015b). Vinni ja Sainio (2000) käyttävät

termiä kääntäminen puhuessaan selkokielelle mukauttamisesta, mutta me viit-  
taamme samaan asiaan termillä mukauttaminen.

Kääntäjän tulisi luoda uusi teksti keinoilla, jotka ovat kohderyhmälle ymmärret-  
tävässä, eli tässä tapauksessa selkokielellä. Selkokielelle kääntämisessä puhu-  
taan alkuperäisen tekstin tulkitsemisesta ja sen myötä uuden tekstin luomisesta.  
Kääntämisen suunnittelussa pitää hyvissä ajoin tehdä itselleen selväksi kään-  
nöksen tavoitteet eli mitä käännöksellä halutaan saavuttaa ja kenelle se teh-  
dään. (Vinni & Sainio 2000, 95.)

Tarinan mukauttaminen selkokielelle vaati useita pohdintoja ja muokkauksia.  
Ensimmäisissä versioissa käännös ei tuntunut tarinalta, eivätkä henkilöiden tun-  
teet välittyneet selvästi lukijalle alkuperäisen tekstin lailla. Selkokielelle kääntä-  
misessä ei käännökseen voi selkokielen luonteen vuoksi säilyttää kaikkia lähde-  
tekstin] tyylivivahteita ja merkityspiirteitä, vaan vain tietty merkitysisältö siirre-  
tään käännökseen (Vinni & Sainio 2000, 95–96). Papunetiltä saamamme pa-  
lautteen ansiosta saimme siirrettyä alkuperäisen tarinan tunnelman ja tunteet  
selkokielifiseen tarinaan ja ymmärsimme, ettei helppolukuisuus tarkoita henkilöi-  
den tunneilmaisun karsimista.

Juonikuvioita piti miettiä useampaan kertaan ja karsia kaikki epäoleellinen pois,  
jotta saimme lyhyitä ja ytimekkäitä Papunetin ohjaajien toiveiden mukaan. Näin  
tarinasta saatiin jäsennelty, ytimekäs ja tauotettu, mikä muutti tekstin helppolu-  
kuisemmaksi. Kääntämisessä pitikin tehdä ratkaisuja, jotta tarinaa olisi miellyt-  
tävämpi lukea, sillä jos emme olisi uskaltaneet muuttaa tarpeeksi alkuperäistä  
tekstiä, selkokielifinen versio tarinasta olisi Päätimme karsia alkuperäisestä tari-  
nasta säälaitteen luomisen, miten se toimii ja säälaitteen rakentajista kertovat  
kohdat.

Ohjaajamme myös painotti, että selkotekstin lukijalle täytyy olla selvä, kuka tari-  
nan henkilöistä milloinkin puhuu, joten muokkasimme dialogeja selkeämmäksi  
lisäämällä puhujan nimen selkeästi puheenvuoron loppuun, esimerkiksi “Uwu  
kysyi” tai “Ano sanoi varovaisesti”. Huomasimme, että näinkin pienet muutokset  
tekstissä vaikuttavat merkittävästi tekstin ymmärrettävyyteen.



Tarinan toisen päähenkilön Anon änkytyksen kääntäminen selkokieliseen tekstiin mietitytti meitä. Ohjaajat sanoivat, että osa lukijajoukosta ei välttämättä ymmärrä, että katkonaiset sanat merkitsevät änkytystä. Toisaalta halusimme säilyttää tämän Anon puhutavan, koska lukijoissa olisi taatusti henkilöitä, jotka pystyisivät samaistumaan Anon puhetapaan. Päädyimme sellaiseen kompromissiin, että katkenneita sanoja olisi vähemmän ja ne olisivat lauseen alussa, niin tarina olisi helppolukuisempi. Lopulta useiden muokkausten jälkeen saimme tarinan valmiiksi syyskuussa 2016. Selkokielelle käännetty tarina löytyy opinäytetyömme liitteestä. Olemme tummentaneet tarinassa tukiviitotut sanat. (Liite 1)

Valmiin tekstin mukauttaminen selkokielelle vaatii aikaa ja paneutumista selkokielen sanojen valitsemiseen ja tekstin rakenteen pohdintaan, jotta lopputulos olisi hyvä. Se ei ollut niin helppoa ja nopeaa kuin luulimme ja aikaa tähän kului suunniteltua enemmän. Kirjoitusprosessin aikana oli tärkeää saada palautetta ja kuulla ohjaajien mielipiteitä ja saada tätä kautta tukea tarinan työstämiseen.

### 5.3 Kuvittaminen

Tarinan kuvittamisen pystyimme aloittamaan tosissamme, kun tarinan selkokielinen versio oli valmis ja hyväksytty. Kuvituksen Linda Alatalja teki aluksi piirtäen luonnoksia ja nämä luonnokset käytiin läpi Papunetin kanssa. Joitakin kuvia piti muuttaa, koska ne eivät sopineet tarinan tunnelmaan, mutta suurin osa luonnoksista olivat ensinäytöllä hyviä ja niitä voitiin alkaa piirtämään. Skannasimme luonnokset, jonka jälkeen Linda Alatalja teki lopulliset kuvat tietokoneella piirto-  
laudalla ja FireAlpaca maalustietokoneohjelmalla. Joulun 2016 aikaan kaikki muut kuvat olivat valmiita paitsi kansikuva. Luodessamme selkokuvitusta tarinaan, pidimme mielessä millainen tunnelma kuvissa tulisi olla, jotta se ne sopisivat tarinan juonessa olevaan tunnelmaan. Otimme huomioon aina miten hahmomme Uwu ja Ano käyttäytyvät tarinassa ja pyrimme näyttämään lukijoille hahmot ja tarinassa esiintyvän miljööseen sellaisina kuin ne selkotekstissä kuvailaan.

Päätös kuvien tyylistä muodostui pohtiessamme millainen on selkeä kuva. Laukan ja Virtasen mukaan selkeyttä kuviin voidaan saada hyvinkin yksinkertaisesti. Esimerkiksi hahmojen rajautuminen taustasta ja muista hahmoista voidaan saavuttaa selkeillä ääriviivoilla ja erilaisilla värikontrasteilla (Laukka 2002, 51). Näin ollen tarinamme kuvitus on hyvin selkeäviivaista ja se on väritetty yksinkertaisesti, mutta silmää miellyttävästi.

Suuri osa tarinan yksityiskohdista ei mahtunut tarinan selkotekstiin mukaan, joten kuvat olivat täydellinen tapa esittää lisäinformaatiota tarinan hahmoista ja tapahtumista. Esimerkiksi päähenkilömme Uwu ja Ano ovat tekstissä tietenkin miellyttäviä hahmoja, mutta heidän ulkonäöstään kerrotaan hyvin vähän. Uwusta kerrotaan, että hänellä on mustat pitkät hiukset, mutta kuvista näkee, että hän on lyhyt, pyöreä, tummaihoisen ja pitää tarinan alussa keltaista mekkoa. Anosta kerrotaan, että hän on pitkä ja laiha, mutta hänestä ei kerrota, että hänellä on ruskeat lyhyet hiukset ja että hänellä on kaksi luomea kasvoissaan ja hän pitää sumumaassa huppua. Kuvat (Kuva.1) tuovat paljon uutta hahmoista esille.



(KUVA.1)

Kuvat antavat lukijoille selkeyttä tarinan maailmasta ja antavat lisäinformaatiota heidän lukiessa tarinaa ja ajatellessaan päähenkilöitä. Kuvat ovat myös esteettisesti miellyttäviä lukijoille ja ne tauottavat tekstiä mukavasti, koska jokaisella sivulla on kuva tarkasteltavana. Kuvitus oli pitkä prosessi ja vaati paljon työtunteja. Kuvittaminen vaati useita kokeiluja ja yrityksiä. Esimerkiksi hahmojen uudelleen piirtäminen luonnoksen pohjalta oli pitkäkestoinen työ. Lopputulos oli kuitenkin hyvä ja ohjaajamme pitivät kuvista.

#### 5.4 Viittomavalinnat

Lokakuussa 2016 pohdimme viittomavalintoja. Mietimme ensin pitäisikö Uwulla ja Anolla olla omat viittomat, mutta luovuimme ajatuksesta hyvin nopeasti, kos-

ka nimiviittomat liittyvät vahvasti viittomakieliseen kulttuuriin. Valitsimme vain ne sanat, joita halusimme korostaa ja jotka ovat tarinan ymmärtämisen kannalta tärkeimmät. Tarinan ensimmäinen luku kuului seuraavasti: Ihmiset elivät onnellisina kauniissa maailmassa, jossa oli säälaite. Säälaite hallitsi sään muutoksia ihmisten haluamalla tavalla. Ihmiset pystyivät päättämään, milloin paistoi aurinko ja milloin satoi vettä. Valitsimme tästä luvusta seuraavat sanat: ihmiset, onnellisina, maailmassa, säälaite, muutoksia, ihmiset, päättämään, aurinko ja satoi. Viitottujen sanojen määrä vaihtelee luvuittain.

Lukijakunta on laaja, joten emme voineet valita tukiviitottuja sanoja yksilöllisesti. Lähes kaikki viitottavat sanat ovat perussanoja tai koostuvat perusviittomista, paitsi kohdassa jossa lihansyöjäkasvi kietoutuu Uwun jalkojen ympärille ja kohdassa, jossa lihansyöjäkasvi raahaa Uwua kohti suutaan. Oli vaikeaa päättää, mikä sana pitäisi valita, joten päätimme käyttää selkeyttäviä kuvailevia viittomia ja viittomista.

Tarkistimme viittomien oikeellisuuden ohjaavan lehtorimme kanssa ja lähetimme tarinan, johon viitotut sanat oli merkitty Papunettiin kommentointia varten. Papunetiltä tuli palautetta LAITE viittomasta. LAITE viittomassa viittojan sormet eivät olleet tarpeeksi harallaan. Tukiviittomat otetaan suoraan viittomakielestä ja koska kielessä samalle sanalle saattaa löytyä monta viittoma-vaihtoehtoa, niin välillä meille tuotti vaikeuksia, mikä viittoma meidän pitäisi valita. Esimerkiksi käytimme varo sanassa ensin toista viittomaa, mutta vaihdoimme sen sopivampaan palautteen ansiosta.

Joissakin kohdissa tarinaa kuvasimme tapahtumia myös eleiden avulla. Tarinan alussa esimerkiksi Uwun kuvataan kurkistavan luolaan ja tarinassa kerrotaan miten hänen hiuksensa heilahtavat. Tähän kohtaan sopi lisätä myös viittojan, eli Jenni Niemen, omienkin hiuksien heilahtavat videolla elehtien Uwua. Myös kohdissa, joissa hahmo nyökkää, Jenni Niemi nyökkäsi viittoman ohella. Uwun ja Anon tullessa jäävuoren luokse, tarinassa Uwu osoittaa vuorta ja sanoo: Tuonne. Tässä kohtaa Jenni katsoo ylös ja osoittaa vuorta. Nämä eleet elävöittivät tarinankerrontaa esiintyessään viittomien ohella mukana tarinassa.

Luonnollisesti puheeseen tulevia eleitä ja ilmeitä voi tarpeen mukaan liioitella kunhan osaa huomioida, että joitakin liialliset eleet ja ilmeet voivat ärsyttää. Jos selkokieltä tarvitsevan keskittyminen siirtyy itse asiasta ilmeisiin ja eleisiin, on syytä lieventää eleiden ja ilmeiden käyttöä. (Kartio 2009, 23–24.) Tarinassa käytettiin tukiviittomien ja eleiden ohella myös ilmeitä. Kun Ano ja Uwu kertoivat, kuinka tärkeitä he ovat toisilleen ja Uwu punastuu, niin viittoja hymyilee. Uwun osoittaessa sormella ylöspäin ja katsoen epäileväisenä jäävuorta viittojan äänestä kuuluu, kuinka epäileväinen Uwu on vuoren suhteen. Irvistys taas sopi kohtaan, jossa Ano sairastui jäätautiin. Halusimme kuitenkin, että ilmeitä ei olisi liikaa, ettei tarinasta tulisi liian lapsellista tunnelmaa ja lukija pystyisi keskittymään tarinan juoneen, eikä ilmeisiin.

## 5.5 Kuvaukset

Teimme muutamia testikuvauksia lokakuussa 2016, mutta sopivan mikrofonin löytäminen asetti haasteita. Kokeilemamme mikrofonit joko särisivät tai eivät ottaneet ääntä hyvin. Lopulta saimme käyttöömmme oppilaitokselle hankitun kaulusmikrofonin ja pääsimme jatkamaan tukiviitotun tarinan kuvaamista. Toteutimme tukiviitotun tarinan kuvaukset Diakin Turun toimipisteen tulkkausstudiossa. Huomasimme pian, että tulkkausstudio oli heikosti äänieristetty ja viereisestä luokasta kantautuvat äänet tulivat nauhalle. Tämän vuoksi kuvaukset olivat mahdollisia vain silloin, kun luokassa ei järjestetty opetusta.

Kuvasimme tukiviitottua tarinaa ensin marras- ja joulukuussa lyhyissä osissa aikataulumme ja tulkkausstudion varauksien mukaan. Huomasimme kuitenkin näiden kuvauksien jälkeen, että kameran tarkennus ei ollut toiminut ja videot olivat sumuisia ja videot piti kuvata uudestaan. Tapasimme jälleen tammikuun ensimmäisellä viikolla kuvataksemme videot. Kuvasimme videot lyhyissä osissa ja pyrimme säätämään tulkkausstudion valot niin, ettei viittojan ympärille muodostuisi häiritseviä varjoja, eikä kuva olisi liian tumma tai vaalea.

Mietimme ensin, että olisimme vaihtaneet viittojan takana olevan kankaan väriä eri kohtauksissa. Esimerkiksi lumimaassa olisi voinut olla sininen taustaväri.

Papunetin ohjaajien palautteen vuoksi päätimme, että taustaväri olisi koko ajan sama, koska verkkokirjan sivulla näkyy sekä piirroskuva että videoikkuna. Kun piirroskuva vaihtuu käännettäessä sivua, niin olisi hyvä, että videoruudun tausta pysyisi samana. Valitsimme taustaväriksi vihreän värin, koska se näytti rauhalliselta kuvituksen kanssa.

Ajattelimme ensin selkeyttää tarinan dialogeja niin, että viittoja olisi aina kääntynyt viistosti puolelta toiselle puhujan vaihtuessa, mutta luovuimme aika pian tästä ajatuksesta, koska viittomat eivät olisi näkyneet kuvassa tarpeeksi selkeästi. Katsekontakti, ilmeet ja huulio olisivat myös näkyneet epäselvemmin, joten päädyimme siihen, että viittoja seisoo ruudun keskellä.

Laitoimme lattiaan merkin, missä kohdassa viittojan tulisi seistä, jotta osissa kuvattu tarina näyttäisi mahdollisimman yhtenäiseltä ja viittomat näkyisivät hyvin. Valitsimme Jennille mustan paidan, jotta viittomat erottuisivat hyvin ja ylimääräiset korut ja kello otettiin pois, koska lukijoiden huomio olisi muuten saattanut kiinnittyä niihin. Etuhiukset kiinnitettiin letillä, jotta kasvojen ilmeet näkyisivät mahdollisimman hyvin. Sovimme myös, että viittomien välissä kädet laskettaisiin yhteen vyötärön kohdalle, koska siitä viittojan olisi helppo nostaa kädet nopeasti ilmaan tuottamaan seuraavaa viittomaa.

Tammikuun alussa kuvatut videot eivät kuitenkaan vielä ole olleet kunnollisia ja jouduimme pohtimaan tilannetta ja miten kuvaukset tehtäisiin jatkossa, koska meillä alkoi työharjoittelujakso ja työharjoittelupaikkamme sijaitsivat eri kaupungeissa. Lopulta saimme videot kuvattua helmikuussa ja lähetettyä ohjaajillemme.

## 5.6 Selkopuhe

Kuvatessamme videoita pohdimme ja harjoittelimme prosodian keinoja etukäteen miettimällä sopivaa puherytmiä, kerrontaa ja äänenpainotuksia. Koska tarinamme oli jo käännetty selkokielelle, lyhyet lauseet oli helppo lukea ääneen suoraan tekstistä, johon ne oli jo valmiiksi kirjoitettu sopivina kappaleina. Kuva-

simme ensin lyhyen testivideon, josta saimme Papunetin ohjaajiltamme palautetta, että Jenni Niemi puhui videossa liian nopeasti. Korjasimme asiaa, mutta menimme vahingossa toiseen ääripäähän ja puheesta tuli liian hidasta. Huomasimme, että hitaasti puhuminen ja liikaa puheen selkeyteen keskittyminen teki äänestä ja puhumisesta helposti monotonisen kuuloista ja sai tarinan kuulostamaan tylsältä.

Liian hidas puhe on kuulijalle yhtä raskasta kuunneltavaa ja aivan yhtä vaikeaa ymmärtää kuin liian nopea puhe, koska molemmat kuormittavat työmuistia (Leskelä 2015, 23). Tarinasta tuli myös helposti luonnottoman kuuloinen jos tauotukset olivat väärissä kohdissa tai tauot olivat liian pitkiä. Harjoittelimme tekstimme lukemista ääneen ja kokeilimme missä kohtaa puheessa olisi hyvä pitää taukoja ja missä kohtaa innoaatio kohoaisi ja laskisi tuoden tarinaan eloisuutta. Esimerkiksi Uwun ihmetellessä ja pelästyessä, äänenkäytössä oli tärkeää tuoda esille Uwun hämmästys ja Uwun huomatessa lihansyöjäkasvin, oli olennaista, että myös kertojan ääni oli hätääntyneen kuuloinen.

Saimme ohjaajiltamme myös palautetta, että lauseen viimeinen sana ja tavu hävisivät helposti videoissa. Suomen kielessä lausepaino on aina laskeva, joten sanan viimeiset tavut ja sanat painuvat usein puhujan huomaamatta. Ohjaajamme neuvoivat korottamaan ääntä ja korjaamaan asentoa, jolloin hengitystiet avautuvat. Huomasimme kuvauksissa kuinka tärkeää on pitää huolta nesteytyksestä ja tehdä äänen lämmittelyä ennen puhumista.

Selkopuheen ja tukiviittomien kuvaaminen tarinaa varten erosi huomattavasti, jos olisimme kuvanneet esimerkiksi uutisia tai opetusmateriaalia. Tietenkin myös tarinaa kerrottaessa on eroa minkälaiselle ja minkä ikäiselle kohderyhmälle tarina on suunnattu. Kun kerrotaan tarinaa lapselle, esiintyminen on huomattavasti elävämpää ja suureleisempää. Myös tarinan kertojan ääni muuttuu suuremmissa skaalassa eri hahmojen välillä kimittävästä hiiren äänestä ison peikon möreään ääneen. Koska tarinamme on suunnattu nuorille, on se hieman hillitympi kuin lapsille esiintyessä. Äänen tehokeinoja käytettiin tarinassa nuoria ajatellen. Lopulta pääsimme sopivaan rytmiin viittoa, kertoa ja esittää tarinaa.

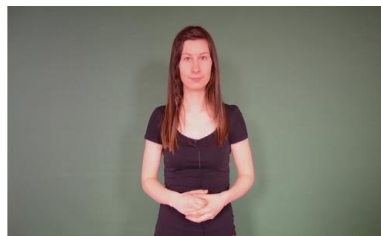
## 5.7 Tarinan julkaisu

Muokkasimme ensin videoita Youtubessa ja lähetimme Youtube-linkin ohjaajillemme, mutta he eivät saaneet ladattua videoita Youtuben kautta itselleen. Alkuperäiset videot piti muokata uudelleen koulun videonkäsittelyohjelmalla maaliskuussa 2017. Yhdistimme videopätkät luvuittain, leikkasimme videoista turhat osat pois ja teimme korjauksia värisävyihin. Videoita leikatessa piti huomioida, ettei leikkaa videoita niin, että viittojan silmät olisivat kiinni tai kädet eivät olisi ehtineet laskeutua vyötärön kohdalle. Yritimme koota tarinaa ensin Papunetin verkkokirjalla, mutta se oli mahdotonta, koska videomme ylittivät 30 sekunnin maksimipituuden reippaasti. Papunet pystyi kiertämään tämän ongelman, joten he hoitivat verkkokirjan koonnin.

Lähetimme tukiviitotut videot, kuvat, tarinan ja kirjan sivujen sommittelun Google Driven kautta Papunetin ohjaajallemme. Saimme pian ohjaajalta ensimmäisen koeversion katsottavaksi ja selvisi, että yhden luvun kuvat, teksti ja videoruutu eivät mahtuneet samalle sivulle. Halusimme kuitenkin pysyä alkupe- räisessä suunnitelmassa, jossa yhdellä sivulla olisi kuva, teksti ja video. Ohjaajamme lähetti meille uuden sommittelu ehdotuksen, jossa tekstiä oli jaettu uudelleen lisäsivuille, joten Linda Alatalja piirsi muutaman kuvan lisää ja videot leikattiin uudelleen.

Papunet kokosi tarinan verkkokirjan. He poistivat videoista häiritsevät kohinat, rajasivat kuvia ja sommittelivat verkkokirjan ulkoasun lopulliseen muotoon (Kuva.2). Valmis opinnäytetyömme julkaistiin Papunetin sivuilla 29.3.2017 viitotut tarinat ja pelisivut osiossa. Suora internet-linkki löytyy opinnäytetyömme liitteestä. (Liite 2). He ilmoittivat tarinan julkaisusta myös Facebook sivuillaan.





Ihana kamala sää



(KUVA.2)

## 6 PALAUTETTA LUKIJOILTA

Kiireisestä aikataulustamme huolimatta saimme koottua palautetta lukijoilta opinnäytetyömme tarinasta. Otimme yhteyttä soittamalla eri puhevammaisten kanssa työtä tekeville toimijoille ja pyysimme heiltä ja heidän puhevammaisilta asiakkailta palautetta. Palautteet tulivat meille anonyymeina, mutta palautteen antajien joukossa oli muun muassa kehitysvammaisia, ohjaajia ja erityisopettaja. Palautteiden perusteella tarinamme oli hyvin onnistunut kokonaisuus ja herätti selvästi mielenkiintoa. Lukijat olivat kiinnostuneita seikkailutarinasta ja toivoivatkin lisää samankaltaisia tarinoita ja jatko-osaakin Ihana kamala sää -tarinaan toivottiin. Tarinassa suuressa osassa oleva sääkone kiinnosti myös lukijoita.

Viittomat kiinnostivat lukijoita ja eräs kehitysvammaisen asiakas viittoi tarinan mukana tukiviittomia. Viittomista sanottiin, että ne olivat selkeitä ja rauhallisia ja videoissa oli hyvä tausta. Lukijat pitivät myös suuressa arvossa auttamista ja toisesta huolehtimisesta. Myös uhrautuminen yhteisen hyvän takia kiinnosti ja jännitys ja romantiikka nähtiin hyvänä tarinan osana. Tarina oli lukijoiden mielestä kiehtova ja sen uskottiin kiinnostavan sekä nuoria että nuoria aikuisia, joilla on kielellinen erityisvaikeus.

Ohjaajilta tuli palautetta tarinan kuvituksen värimaailmasta. He toivoivat suurempia kontrasteja väreihin ja nostivat esille huononäköiset. Tämä oli hyvin varteenotettava huomio, sillä tarinan loppupuolella varsinkin värit ovat keskittyneet kokonaan kylmiin väreihin ja saattavat olla hankala erottaa toisistaan huononäköisille. Esimerkiksi kuvassa, jossa Ano on kallion edessä olisi saanut olla enemmän kontrastia, jotta Ano olisi erottunut paremmin. Kontrastit helpottaisivat näköongelmista kärsiviä. Muuten kuvista pidettiin ja niitä kuvailtiin selkeiksi.

Tarinaa oli hyvä kuunnella ja lukijoiden mielestä oli hyvä, että tarina oli sekä kirjoitettuna että kerrottuna. Papunetin verkkokirjojen suuri etu onkin, että selkokielisissä tarinoissa on ääneen kerronta mukana. Kirjastossa löytääkin jo jonkin verran selkokirjallisuutta, mutta näistä kirjoista puuttuu tarinan kerronta ääneen.

## 7 ARVIOINTI JA POHDINTA

Opinnäytetyön kirjallisen ja toiminnallisen osioiden tekeminen oli meille opettava, antoisa ja kiireinen prosessi. Kirjallisen osion tekeminen antoi meille syventävää tietoa asiakasryhmistä, josta meille on varmasti hyötyä ja apua työelämässä. Toiminnallinen osion tekemisen kautta saimme harjoitusta eri kommunikaatiomenetelmien käyttämisestä, saimme verkostoitua alamme toimijoiden kanssa, opimme uutta materiaalin valmistamisesta, yhteistyötaitojen tärkeydestä ja omista vahvuuksistamme ja heikkouksistamme.

Pohtiessa tavoitteitamme yksi tärkeimmistä tavoitteistamme oli, että saisimme tietää lukijoiden mielipiteitä tarinasta. Iloksemme onnistuimme saavuttamaan tämän tavoitteen, vaikka aikataulu oli hyvin tiukka. Palautteen perusteella tarinamme herätti lukijoissa mielenkiintoa ja kokonaisuutena se oli heidän mielestä onnistunut ja he toivoivat myös jatko-osaa tarinalle. Tästä voi päätellä että, kiinnostus tukiviitottuja tarinoita kohtaan on suurta ja erityisesti seikkailutarinoita olisi hyvä tehdä lisää lukijoille. Seikkailutarina oli hyvä valinta laajentaa Papunetin nuortenverkkokirjallisuutta. He ymmärsivät ja nauttivat tarinasta itsenäisesti ilman, että jonkun piti tulkata tarina heille. Palaute osoitti myös, että lukijoissa heräsi ajatuksia tarinan teemoista. Toisen auttaminen ja valinnan tekeminen oli tärkeää. He totesivat, että kaverista täytyy pitää hyvää huolta ja kaverin auttaminen on tärkeää.

Asetimme tavoitteeksemme myös verkostoitumisen ja luovuuden käyttämisen materiaalia valmistaessa. Nämäkin tavoitteet toteutuivat, koska saimme tehdä yhteistyötä alan toimijoiden kanssa. Saimme toteuttaa itseämme ja tehdä yhteistyössä heidän kanssaan tarinasta nuorille soveltuvan seikkailutarinan, joka sijoittuu fantasiamaailmaan. Nyt Papunetistä löytyy tämä uusi genre ja olemme siitä iloisia. Meille tärkeää oli myös, että työmme tilaaja olisi tyytyväinen. Ohjaajamme ilmaisivat, että he olivat tyytyväisiä lopputulokseen ja haluavat tehdä yhteistyönä vielä kaksi lisäversiota tarinasta.

Jälkeenpäin löysimme valmiista tarinasta vielä paranneltavaa ja hiottavaa. Viit-toja olisi voinut viittoa ONNELLINEN viittoman niin, että kynärpäät olisivat nousseet ylemmäs ja LAITE viittomassa käsien kulmaa olisi pitänyt kääntää enemmän, jotta videon katsoja näkisi selvästi, että viittomassa sormet ovat eril-lään toisistaan. Tarinan kohdassa, jossa kerrottiin, ettei aurinko laskeutunut, olisi pitänyt ottaa päänpudistus mukaan tehostamaan kielteisyyttä. Tällä tavalla kohdan olisi ymmärtänyt paremmin. Palautteen myötä huomasimme, että tuki-viitotulle materiaalille olisi kysyntää ja tarvetta. Tukiviitottujen tarinoiden avulla viittomien opettelu olisi mielekäästä ja hauskaa. Myös värien kontrasti olisi saa-nut olla vielä selkeämpi kuvissa, esimerkiksi kuvassa, jossa Ano on kallion edessä. Kallion väriä olisi voinut muuttaa radikaalimmin, jotta Ano olisi erottunut paremmin.

Alkuperäisessä aikataulussa emme pysyneet odottamattomien ongelmien ja viivytysten johdosta. Esimerkiksi mikrofonin löytäminen, lomat, sairastumiset ja harjoittelu eri paikkakunnilla aiheuttivat meille päänvaivaa. Pohdimme myös, oliko opinnäytetyön laajuus liian suuri. Olisiko pitänyt tehdä tarkempaa suunnit-telua ja rajaamista, jolloin aikataulumme olisi ollut joustavampi, eikä meille olisi tullut kiire. Olemme kaikesta huolimatta tyytyväisiä, että saimme työmme val-miiksi ajoissa.

Opinnäytetyömme kautta saa hyödyllisiä vinkkejä materiaalin valmistamiseen selkokielellä, selkokuvituksella, tukiviittomilla ja selkopuheella eri kommunikaatiomenetelmän käyttäjille. Toivomme, että työmme innostaa muitakin opiskelijoita tekemään seikkailutarinoita, vaikkapa projektityönä yhdessä puhevammaisten kanssa.

## LÄHTEET

- Aivoliitto i.a. Kielellinen erityisvaikeus. Kielellinen erityisvaikeus. Viitattu 20.3.2017. [https://www.aivoliitto.fi/kielellinen\\_erityisvaikeus/kielellinen\\_erityisvaikeus](https://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erityisvaikeus/kielellinen_erityisvaikeus)
- Autismi- ja Asperger-liitto ry i.a. Autismikirjo. Viitattu 7.11.2016. <http://www.autismiliitto.fi/autismikirjo>
- Autti-Rämö, Ilona 2006. Vernerinet.net. Kehitysvammaisuus. Diagnoosit. CP-vamma. Viitattu 27.4.2017. <http://verneri.net/yleis/cp-vamma>
- Bengtsson, Niklas 2001. Käsissä maailman kohtalo. Teoksessa Tuula Korolainen Kirjaseikkailu – Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas 335. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Brusila, Riitta 2003. Monenlaisia kuvia - Kuvallisen esittämisen kategorioista. Teoksessa Ylimartimo, Sisko & Brusila, Riitta. Kuvittaan: käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia 9, 12. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- CP-liitto. Vammaryhmät. CP-vamma. Viitattu 6.11.2016. <http://www.cp-liitto.fi/vammaryhmat/cp-vamma>
- Huuhtanen, Kristiina 2011a. Lukijalle. Teoksessa Huuhtanen, Kristina (toim.). Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa 8. Helsinki. Kehitysvammaliitto.
- Huuhtanen, Kristina 2011b. Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa Huuhtanen, Kristina (toim.). Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa 28–30. Helsinki. Kehitysvammaliitto.
- Kartio, Johanna 2009. Miten puhua selkokieltä. Teoksessa Kartio, Johanna (toim.). Selkokieli ja vuorovaikutus 12–16, 22–24. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. Perhesivut. Vuorovaikutus. Lisätietoa puhevammaisuudesta ja menetelmistä. AAC-menetelmät. Viitattu 6.11.2016. <http://www.kvtl.fi/fi/kommunikaation-keinoja/aac-menetelmat/>
- Kotimaisten kielten keskus. Aineistot. Puhutun kielen aineistot. Murreäänitteitä. Kauden murre. Lisätietoa liudennuksesta ja prosodiasta. Prosodia Viitattu 19.3.17. [http://www.kotus.fi/aineistot/puhutun\\_kielen\\_aineistot/murreaanitteita/kauden\\_murre/lisatietoa\\_liudennuksesta\\_ja\\_prosodiasta/prosodia](http://www.kotus.fi/aineistot/puhutun_kielen_aineistot/murreaanitteita/kauden_murre/lisatietoa_liudennuksesta_ja_prosodiasta/prosodia)
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977 /0519, 23.6.1977. Viitattu 25.2.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>

- Laukka, Maria 2002. Havannoista selkokuvaan - kuvanlukemisen aakkosia. Teoksessa Virtanen, Hannu (toim.). Selko-opas 48, 51. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Launonen, Kaisa 2009. Kehitysvammaisuuteen liittyviä kielen ja kommunikoinnin piirteitä. Teoksessa Launonen, Kaisa (toim.) & Korpijaako-Huuhka, Anna-Maija (toim.). Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita 144–150. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Leminen, Teemu 2016. Helsingin sanomat. Elämä & Hyvinvointi. Autismin diagnosoimiseen on tulossa iso muutos – samalla erillinen Aspergerdiagnoosi häviää. Viitattu 28.4.2017. <http://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000002922144.html>
- Leskelä, Leela 2015. Selkopuhe ja ääneenlukeminen. Teoksessa Hannu Virtanen (toim.) Selkeää ja saavutettavaa viestintää - Viisi artikkelia selkoilmasta 19–23. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Manninen, Pia 2011. Autistisilla henkilöillä on asiaa – spontaanikommunikoinnin kehittäminen ja tukeminen. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.). Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa 109. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Mäkinen, Eeva-Kaisa 1995. Selkotekstin ominaisuuksia. Teoksessa Juvonen, Johanna & Fadjukoff, Päivi (toim.) Selko Oppimateriaalin tekijän opas 36. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Niemelä, Jaana 2003. Informatiivinen kuva ja kuvallinen informaatio. Teoksessa Ylimartimo, Sisko & Brusila, Riitta. Kuvittain: käyttökuvan muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia 54. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Papunet i.a. Viitattu 19.2.2017. <http://papunet.net/>
- Papunet 2017. Mitä on puhevammaisuus?. Viitattu 17.3.2017. <http://papunet.net/tietoa/mita-on-puhevammaisuus>
- Papunet 2016. Puhetta korvaava kommunikointi. Tukiviittomat. Viitattu 17.3.2017. <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>
- Papunet 23.3.2015. Mikä Papunet on? Papunet-sivusto. Viitattu 19.2.2017. <http://papunet.net/yksikko/papunet-sivusto>
- Sainio, Ari 1994. Selkokuvasta. Teoksessa Sainio, Ari (toim.). Selkoa selkokielestä 112, 114. Helsinki: Kirjastopalvelut Oy.
- Selkokeskus 2015a. Selkokieli. Viitattu 2.10.2016. <http://selkokeskus.fi/selkokieli/>
- Selkokeskus 2015b. Palvelut. Tekstien mukauttaminen. Viitattu 27.4.2017. <http://selkokeskus.fi/palvelut/tekstien-mukauttaminen/>
- Tolvanen Leena 2009. CP-vamman vaikutus puheeseen, kieleen ja kommunikaatioon. Teoksessa Launonen, Kaisa & Korpijaako-Huuhka, Anna-Maija (toim.) 2009. Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita 99–100. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Vernerinet i.a. Kehitysvammaisuus. Viitattu 4.2.2017.  
<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus>
- Viittomat kommunikoinnissa 2017. Papunet. Tietoa. Oppaat. Viittomat kommunikoinnissa -opas. Puhetta korvaava kommunikointi. Tukiviittomat. Viitattu 31.3.2017.  
[http://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/viittomat\\_kommunikoinnissa\\_netti.pdf](http://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/viittomat_kommunikoinnissa_netti.pdf)
- Vinni, Irja & Sainio, Ari 2000. Tutkielmia selkokielestä. Teoksessa Sainio, Ari (toim.). Teksti, joka rakastaa lukijaansa 95–96. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Virtanen, Hannu 2012. Selkokielen käsikirja. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. Oppimateriaalikeskus Opikse 2012.
- Virtanen, Hannu 2015. Selkokuva ja katsoja. Teoksessa Virtanen, Hannu (toim.). Selkeää ja saavutettavaa viestintää - Viisi artikkelia selkoilmäisestä 41. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 2010. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

## LIITTEET

LIITE 1: Selkokiehinen tarina, johon on merkitty tukiviitotut sanat

IHANA KAMALA SÄÄ

1

**Ihmiset** elivät **onnellisina**

kauniissa **maailmassa**,

jossa oli säälaite.

**Säälaite** hallitsi sään **muutoksia**

ihmisten haluamalla tavalla

**Ihmiset** pystyivät **päättämään**,

milloin paistoi **aurinko**

ja milloin **satoi** vettä.

Sitten tapahtui **muutos**.

**Aurinko nousi** kauniin maan yläpuolelle,

mutta se ei enää **laskeutunut**.

**Kasvit** kuihtuivat,

**sadot kuolivat** ja

ihmiset näkivät **nälkää**.

Lopulta ihmiset **ymmärsivät**,

että säälaitteelle oli **tapahtunut** jotain **kamalaa**.

Ennen **aurinko** antoi **iloa**,

mutta **nyt** se oli kauniin maan **vihollinen**.

2

Uwu oli **epätoivoinen**,

kuten moni muukin kyläläinen.

**Ruokaa** oli **vaikea** löytää,



joten monet kyläläiset olivat **sairastuneet** ja **laihtuneet**.

Uwun mustat hiukset heilahtivat,  
kun hän kurkisti **luolaan** ja  
**siristi** silmiään nähdäkseen **pimeässä** .  
Uwu **toivoi** löytävänsä **ruokaa** luolasta,  
sillä hänellä oli kova **nälkä**.

Uwu **sytytti** pienen **soihdun** ja  
alkoi **tutkia** luolan seiniä huolellisesti.

“Mitä **ihmettä?**!” Uwu ihmetteli  
Hän kiljahti **pelästyneenä** ja  
**loikkasi kauemmas**.

Uwun eteen ilmestyi **kartta**.  
Kartan yläpuolella luki: **säälaite**.

3

Uwu oli **hämmästynyt**.  
**Johdattiko** tämä kartta todella **säälaitteen luo?**

Uwu **katsoi karttaa** hiljaa mieltien.  
Sitten hän **nyökkäsi** ja  
**nappasi** kartan **mukaansa**.  
Hän **juoksi** takaisin pieneen kyläänsä ja  
meni suoraan **kotiinsa**.

Uwu nappasi ison **repun** naulakosta ja  
**pakkasi** sinne **vaatteita** ja  
pienen määrän **ruokaa**.  
Uwu laittoi repun selkään ja  
**kirjoitti** paperilapulle lyhyen viestin sulkakynällä.  
-Minä **lähden korjaamaan** sään!-

4

Uwu **käveli** eteenpäin polttavan auringon alla.  
Hän seurasi karttaa **pohjoista** kohti ja  
toivoi, että **sää** olisi siellä **erilainen**.

Monen päivän päästä Uwu **saapui** kahden maan rajalle.  
Uwu **näki**, että naapurimaassa oli **sumua**.  
Sumussa **käveleminen** olisi **vaikeaa**,  
mutta Uwu käveli rohkeasti **eteenpäin**.

5

Uwu oli kulkenut pitkän matkan ja  
hän päätti **levätä** hetken.  
Uwu venytteli, asettui **puuta** vasten ja  
otti mukavan asennon.  
Lopulta hän **nukkui** rauhallisesti,  
mutta **heräsi** yhtäkkiä,  
koska jokin **kietoutui** hänen jalkojensa ympärille.  
Uwu aukaisi nopeasti silmänsä.  
**-Lihansyöjäkasvi!** Uwu kiljaisi ja  
alkoi **potkia** kasvia voimakkaasti.  
Kasvi **ei** päästänyt irti vaan  
kietoutui Uwun jalkojen ympärille tiukemmin ja  
raahasi Uwua kohti suutaan.  
Kasvin **suussa** näkyi pitkä rivi teräviä **hampaista**.

Uwu tarttui puunjuureen ja  
**etsi** jotain **terävää**,  
millä pystyisi leikkaamaan kasvin **irti**.

**-Varo!** kuului ääni hänen läheltään  
Joku **juoksi** sumun keskeltä ja  
**sytytti** soihdulla kasvin **tuleen**.

**Kasvi** pelästyi ja  
**irroitti** otteensa Uwusta.

6

Uwun **pelastanut** henkilö suoristautui pystyasentoon  
ja katsoi Uwua.  
Hän oli pitkä ja laiha **poika**.

**-Kiitos**

Uwu sanoi helpottuneena.

- Kuka sinä olet?

Uwu kysyi.

- O...olen Ano.

- Hauska **tutustua** Ano. Minä olen Uwu.

Olen matkalla **pohjoiseen**.

**-Miksi** menet pohjoiseen?

**-Korjaan** tietenkin tämän pahuksen **sään!**

Uwu sanoi päättävällä äänellä.

-Ihan yk...yksinkö?

-Yksin...

Uwu huokaisi ja **nyökkäsi**.

-Minä....ha...**haluan** tulla **mukaasi**, Ano sanoi varovaisesti.

Uwu ja Ano katselivat **hymyillen** toisiaan.

7

Uwu ja Ano **kulkivat** pitkän matkan **yhdessä**.

He huomasivat **pitävänsä** toisistaan,

koska ajattelivat samalla tavalla.

He **kertoivat** toisilleen **salaisuuksia** ja

**tarinoita** menneisyydestään.

Ano otti Uwua **kädestä kiinni** ja **sanoi**:

- Sinä olet **tärkeä** minulle.  
 - Niin sinäkin minulle,  
 vastasi Uwu **punastuen**  
 Ano hymyili **onnellisena**.

He saapuivat **lumimaahan**.

Lunta oli kaikkialla.

- **Miten** missään voi olla näin **kylmä**?

Ano tärisi kylmästä ja

kietoi **kaulaliinan** kolmatta kertaa ympärilleen.

8

Uwu nosti katseensa kartasta ja katsoi ylös.

- **Tuonne!**...

Uwu osoitti sormella ylöspäin ja

katsoi epäileväisenä **jäävuorta**.

Vuori näytti **vaaralliselta**.

Lopulta he katsoivat toisiaan ja **nyökkäsivät**.

**Kuu** loisti taivaalla,

kun Ano ja Uwu alkoivat **kiivetä**.

Kiipeäminen tuntui **raskaalta**, koska

jalat luistivat alta tai upposivat lumeen.

9.

Yhtäkkiä maa **tärisi** heidän allaan ja

lopulta se jakautui kahteen osaan,

jolloin muodostui **rotko**.

Ano ja Uwu **huusivat kauhusta** ja

**liukuivat** lumen mukana alas **rotkoon**.

Kun vauhti pysähtyi,

he **huomasivat** olevansa **jääluolassa**.

Ano katsoi nopeasti Uwua.

"Uwu! Luojan kiitos sinä olet **kunnossa!**"

Ano sanoi helpottuneena ja **halasi** tätä.

Uwu räpytteli hetken ihmeissään silmiään ja vastasi sitten halaukseen **hymyillen**.

10

Uwu **huomasi** luolan päässä kultaisen **oven**.

-**Mihin** tuo ovi johtaa?

Uwu ihmetteli ääneen.

He **lähtivät** liukastellen ovea kohti.

Uwu väänsi kahvasta ja

**aukaisi** oven.

Heidän edessään oli **huone**,

jossa oli:

- **Säälaite!**

Ano ja Uwu huudahtivat yhteen ääneen.

Säälaitteessa vilkkui **nappi**.

Napin yläpuolella oli kyltti.

**Paina** nappia joka päivä,

niin **sää** pysyy **normaalina**.

He katsahdivat **epävarmoina** toisiaan.

-Minusta tuntuu, että... että me...meidän pitäisi **tehdä** se,

Ano ehdotti.

-Me olemme yksin täällä.

Kukaan muu **ei voi painaa** nappia ja

palauttaa säätä normaaliksi

-Totta, mutta entä **perheemme?**

Voimmeko vain jättää heidät ja **jäädä** tänne?

Uwu kysyi.

Ano halasi Uwua tiukasti.

-Uwu, tänne jä...jääminen **pelastaa**  
molempien perheet ja kyläläiset.  
Jos em...**emme korjaa** säätä, he **kuolevat**...  
Uwu pyyhkäisi poskelleen vierineen kyyneleen pois ja **nyökkäsi**.  
-Olet **oikeassa**.

11

He **painoivat** yhdessä säälaitteen nappia.  
Yhtäkkiä Ano irvisti ja **kaatui** maahan.  
-ANO! Oletko **kunnossa**?  
Uwu kiljahti ja polvistui Anon viereen  
Anon ihoon ilmestyi **jääläikkiä**.

Uwu oli lukenut **jäätäudista** tietokirjasta  
ja Anon ihossa olevat läikät olivat jäätäudin **oireita**.  
Anon pitäisi päästä **turvaan** kylmältä vuorelta tai  
hän ei selviytyisi.  
-Ano... sinun on pakko **lähteä** tältä vuorelta,  
Uwu sanoi ja silitti Anon hiuksia.

-Miten minä muka voin **jättää** sinut tänne **yksin**? Ano kysyi epätoivoisena.

-Sinun on **pakko**, koska muuten  
**kylmyys** jäädyttää sinut!  
Kylmyys **ei vaikuta** minuun samalla tavalla,  
joten minä voin jäädä tänne.  
Jos me molemmat lähdemme,  
**emme** pysty **korjaamaan** säätä,  
koska **kukaan** ei ole täällä **painamassa** nappia joka päivä.

Uwu talutti Anon **ovelle** ja  
antoi Anolle **suudelman**.  
He seisoivat **pitkään** pitäen toisistaan kiinni.  
Lopulta Ano kääntyi ja **käveli** surullisena **poispäin**.

He katsoivat toisiaan vielä **viimeisen** kerran ja tunsivat kuinka **kyyneleet** valuivat pitkin poskia.

12

Uwun jäi vuorelle ja **huolehti**,  
että **säälaite toimi** oikein.

**Sumu katosi** sumumaan yltä ja

Uwun **kotimaassa** alkoi taas **sataa**.

**Kasvit** saivat taas vettä ja alkoivat jälleen **kasvaa**.

Ihmiset **parantuivat** ja saivat vihdoon **syödä** kyllikseen.

Myös **vuorella** tapahtui muutoksia.

Uwu tunsu kuinka **lämpötila nousi** ja **lumet sulivat** pois.

- **Ehkä** Ano voi vielä jonain päivänä tulla **takaisin**.

Uwu mietti ja katsoi säälaitetta.

LIITE 2: Internet-linkki tarinaan Papunetin sivuille

<http://papuri.papunet.net/lue/6741/35d26ac41fb4dcbcd4df449268fae375/>